

Projectplan

Beleving klooster Claercamp

Schrijver/organisatie: Ed Zietsma, voorzitter Cultuur Historische Commissie

Vereniging Dorpsbelang Rinsumageast-Sibrandahûs

Versie: definitief

Datum: 08-04-2026

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. Achtergrondinformatie	3
3. Nadere uiteenzetting van de plannen	5
4. Doel en resultaat van het project	7
5. Beoordelingscriteria van het project	8
a. Bijdrage aan de Mienskip (0-10 punten)	8
b. Draagvlak en samenwerking	9
c. Toekomstbestendigheid van het project (0-5 punten)	9
d. De Fryske taal en/of uw eigen streektaal (0-2 punten)	9
6. Planning en financiering	9
7. Overige informatie over het project	9
Bijlagen	10

1. Inleiding

Aan de Klaarkampsterweg – de weg tussen Sibrandahûs en Burdaard – is in één van de boerderijen enkele jaren lang een bescheiden museumlocatie ingericht geweest met informatie over het voormalige klooster Claercamp. Helaas werd dit informatiepunt in 2021 opgeheven.

Wat thans resteert, is enkel de contouren van het voormalige kloosterterrein in het landschap.

Wie niet bekend is met de geografische situatie, rijdt onachtzaam voorbij aan de plek waar ooit het grootste en belangrijkste klooster van Friesland heeft gestaan.

De Cultuur Historische Commissie (CHC) van de Vereniging Dorpsbelang Rinsumageast-Sibrandahûs wil daar in nauwe samenwerking met de Stichting Musea Noardeast Fryslân verandering in aanbrengen. Gezamenlijk maken zij zich sterk voor het realiseren van een informatiepunt en landschapsmarkering op de plek van het voormalige klooster Claercamp. De initiatiefnemers ondervinden daarbij de brede steun van de gemeente Dantumadiel.

Het plan voor een nieuw (onbemand) informatiepunt op deze plek is al enige jaren in voorbereiding. Mede door een subsidie vanuit de regeling ‘Versnellingsagenda’ hebben de initiatiefnemers architect Nynke-Rixt Jukema kunnen contracteren om gezamenlijk met alle betrokken stakeholders een ontwerpplan te maken om de kloosterlocatie weer “op de kaart” te krijgen. Dat plan is nu gereed. Deze aanvraag richt zich op de uitvoering van dat plan.

CHC vindt het belangrijk om de regionale cultuurhistorische verhalen te vertellen, omdat ze belangrijk zijn voor de identiteit en de herkenbaarheid van het dorp en haar eigen collectieve geheugen. Maar ook omdat ze een belangrijke drager vormen voor het woon- en leefklimaat en de verdere toeristische, ruimtelijke én sociaaleconomische ontwikkeling van de regio.

Het project sluit aan bij de visie op toerisme en recreatie in Noordoost Fryslân, waarin groei van toerisme wordt nagestreefd zonder de unieke kenmerken van de regio aan te tasten. Met dit project verwachten de initiatiefnemers de merkwaarde en de belevingswaarde van de toeristische producten in de regio te kunnen vergroten.

Het plan past ook in het visieplan “een gezamenlijke visie op Toerisme en Recreatie in Noordoost Fryslân 2020-2030”, dat is vastgesteld in 2019, waarin genoemd staat dat de regio ambieert het toerisme en de recreatie in de regio te willen laten groeien zonder daarmee de leefomgeving en unieke kenmerken van het gebied te verstoren. Dit project draagt dan ook bij aan vergroting van de merkwaarde en verbetering van de belevingswaarde van de toeristische producten in de regio.

2. Achtergrondinformatie

Hoofdpijnen regionale historie

De cultuurhistorie van Rinsumageast is van oudsher sterk beïnvloed geweest door de hier woonachtige adel. Al vóór het jaar 825, dus betrekkelijk kort nadat Bonifatius de kerstening in deze regio gestalte wist te geven, woonden hier tot het christendom bekeerde personen met veel aanzien. Zij hadden veel bezit, getuige hun schenkingen van land aan de abdij Fulda.

Nakomelingen van deze hooggeplaatste personen ontwikkelden zich tot adellijke geslachten. Zij verkregen bevoorrechte posities en bekleedden hoge ambtelijke functies. Zij zorgden er ook voor dat Rinsumageast in de 11^e eeuw de status verkreeg van een belangrijk centrum om de geestelijke voorzieningen in de regio verder uit te mogen bouwen. Rond het jaar 1100 leidde dat tot de bouw van de Alexanderkerk en kort na de voltooiing daarvan, rond het jaar 1165, tot het stichten van klooster Claercamp.

Het was het eerste Cisterciënzerklooster in Noord-Nederland. De Cisterciënzers, afkomstig uit Cîteaux in Frankrijk, leefden volgens de idealen van soberheid, gebed en arbeid. Deze levenswijze bepaalde in hoge mate de ontwikkeling van klooster Claercamp. Wat begon als een bescheiden kloostergemeenschap groeide in de 13e en 14e eeuw uit tot een machtig religieus en economisch centrum. Het klooster bezat uitgestrekte landerijen verspreid over Friesland en daarbuiten. De monniken speelden een sleutelrol in de ontginning van het Friese landschap: zij legden dijken aan, groeven kanalen en droogden moerassen, waardoor grote gebieden geschikt gemaakt werden voor landbouw. Ook vervaardigden zij kloostermoppen van klei, gewonnen uit de eigen omgeving. Het nabijgelegen Claercampermeer is hier nog een relict van. Met hun boerderijen, de zogeheten uithoven, droegen zij sterk bij aan de regionale economie. Naast economische macht en bestuurlijke invloed had Claercamp ook grote spirituele en culturele betekenis. Het klooster herbergde een omvangrijke gemeenschap van monniken en was een centrum van onderwijs, schriftcultuur en liefdadigheid.

Het voormalige kloostercomplex

Het klooster bestond uit verschillende gebouwen, gegroepeerd rond een open kloosterhof, een binnentuin, die aan vier zijden door kloostergangen werd omgeven. Het complex omvatte onder anderen een kapittel- of vergaderzaal, een grote refter, gebouwen voor de conversen (lekenbroeders) en – heel belangrijk – de abdijkerk. Dat moet een zeer indrukwekkend object zijn geweest: de enorme driebeukige kruiskerk had een lengte van maar liefst 63 meter en was 25 meter breed. Ter hoogte van het transept (het dwarschip) was de kerk zelfs 47 meter breed. Het gebouw zal zo'n achttien meter hoog zijn geweest en stond op een terp van ruim vier meter boven NAP. Kortom, een enorm complex in een overwegend open landschap.

In 1580 kwam er een abrupt einde aan het bestaan van klooster Claercamp. De Staten van Friesland besloten toen alle kloosters op te heffen. Uit angst dat de bouwwerken een militair bolwerk zou worden, werden de kloostergebouwen afgebroken.

De huidige situatie

Tegenwoordig is van Klooster Claercamp niets meer bovengronds zichtbaar. In de bodem bevinden zich resten van fundamenteën. Het terrein heeft de status van "Archeologisch Rijksmonument". Dat betekent dat het terrein een goede bescherming geniet en dat er waarborg is voor behoud van hetgeen nog in de bodem resteert. Het betekent ook, dat er geen faciliteiten op het terrein gerealiseerd mogen worden. Het gebied is daardoor enkel geschikt als weideland en heeft het een agrarische bestemming.

Wat vooraf ging aan deze aanvraag: de ontwerpfase

Het plan is ontworpen in gezamenlijke bijeenkomsten met de verschillende aan het gebied gerelateerde stakeholders. Daarin participeerden behalve de initiatiefnemers (CHC en de St. Musea Noardeast Fryslân) de gemeente Dantumadiel, Staatsbosbeheer als eigenaar van het terrein, de bewoners van het gebied en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

In opdracht van het projectteam heeft architect Nynke-Rixt Jukema haar ideeën schetsmatig uitgewerkt en besproken in de projectvergaderingen. Er bleek een hoge mate van overeenstemming te zijn over zowel de ontwerpen als de achterliggende ideeën.

Het meest opvallende onderdeel – en ook het meest tijdrovend onderdeel in het ontwikkelproces – was het kiezen van de juiste plek en de vorm van een zichtpunt. Er werd gekozen voor een uitkijktorentje, de 'Tiidtoer', een plek om even stil te staan om een reis terug in de tijd te kunnen maken.

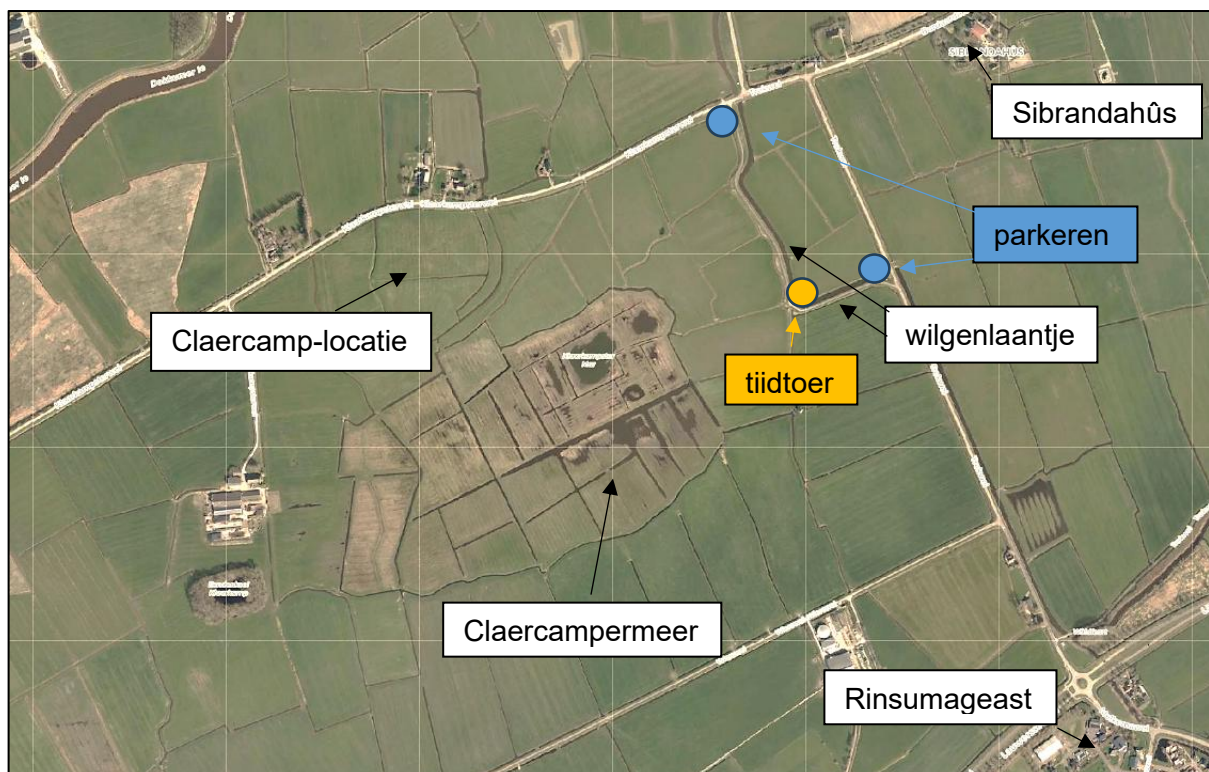
De Tiidtoer krijgt een plek halverwege het 'wilgenlaantje'. Van daaruit kan de bezoeker het Claercampgebied en het omliggende natuurgebied overzien. Op infoborden wordt nadere informatie gegeven over wat er te zien is. Via een QR-code wordt een website bereikt voor nog meer detailinformatie. Het torentje wordt opgebouwd uit corten-staal.

3. Nadere uiteenzetting van de plannen voor uitvoering van het project

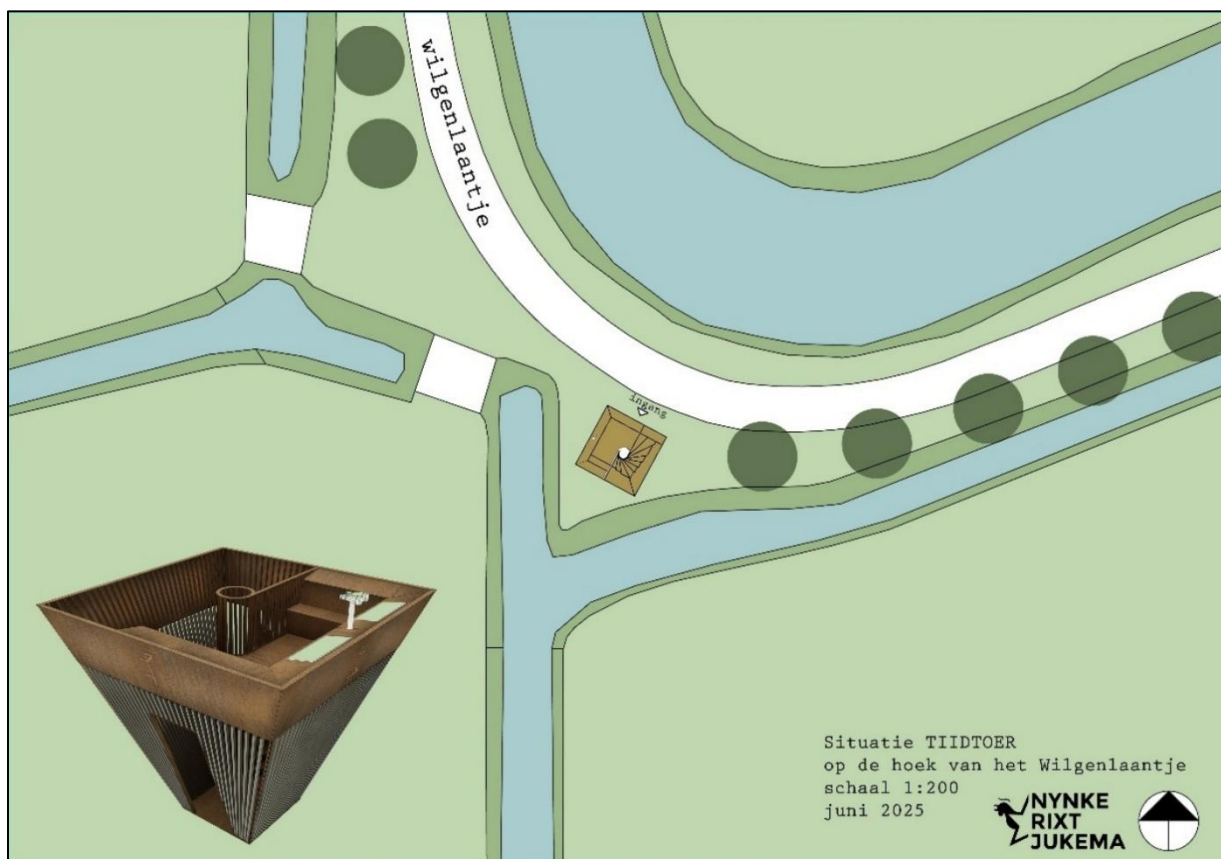
Het project, waarvoor subsidie gevraagd wordt, bestaat enkel uit de bouw van de Tiidtoer. De gemeente zorgt voor realisatie van parkeervoorzieningen, eventuele wegaanpassingen en verdere aankleding. Ook het onderhoud van de toren komt, na realisatie van de toren, voor rekening van de gemeente Dantumadiel.

Als locatie voor de plek van de Tiidtoer is een plek gekozen halverwege het wilgenlaantje, omdat op die plek het verkeer minimaal is, het erg geschikt is om wandelend te bereiken, er geen problemen zijn met grondaankoop (de grond is gemeente-eigendom) en omdat het een geschikt punt is om overzicht te krijgen over het terrein zonder het terrein te hoeven betreden. De zichthoogte vanaf de Tiidtoer is gelijk aan de hoogte van de voormalige terp.

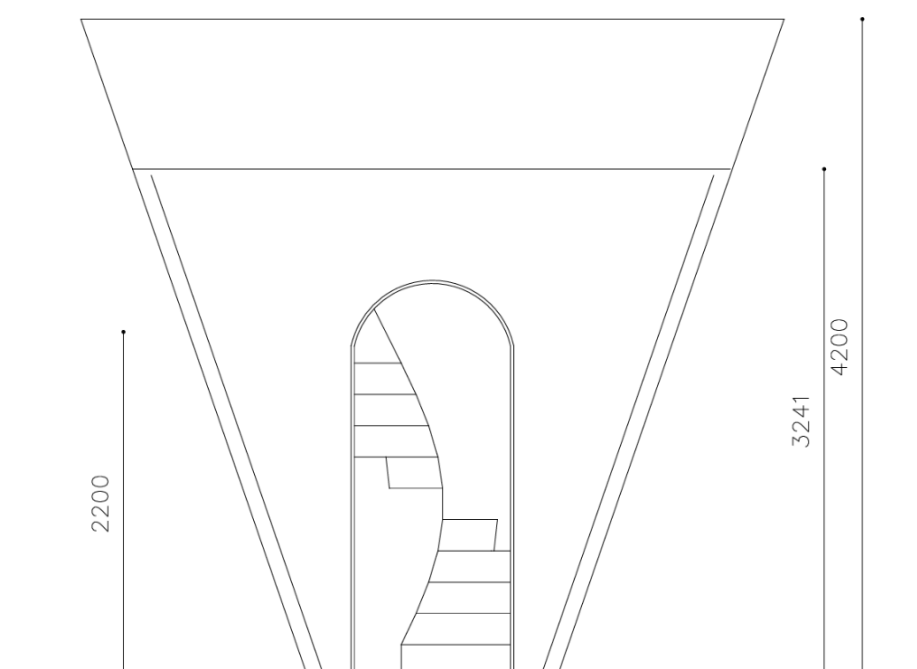
Op onderstaand kaartje is het plan fysiek in beeld gebracht.

Onderstaand een schets van de beoogde situatie in de bocht van het wilgenlaantje.

Vervolgens een schets met de hoogtematen.

4. Doel en resultaat van het project

Klooster Claercamp heeft in de vier eeuwen van haar bestaan een grote rol gespeeld in de economische en maatschappelijke ontwikkeling van de regio. De kloosterlocatie verdient het daarom om opgewaardeerd te worden tot een plek waar het klooster beleefd en geëerd kan worden.

Het moet tegelijk ook een plek worden met aandacht voor de cultuurhistorie van het dorp, omdat die zo nauw verbonden is aan het klooster. Daarmee spelen we in op versterking van de identiteit van Rinsumageast als dorp dat zich al in de Middeleeuwen kenmerkte als voorloper in de christelijke cultuurontwikkeling.

Het project sluit daarmee naadloos aan aan de in 2024 - 2026 uitgevoerde restauratie van de Alexanderkerk, waarbij versterking van de cultuurhistorie een belangrijke doelstelling was.

Naast de cultuurhistorie, willen we ook aandacht schenken aan de natuur. Het Claercampermeer, ontstaan door kleiafgraving voor het bakken van kloostermoppen, wordt gevoed met zout kwelwater dat uit de onder de kleikniplagen liggende zouthoudende veenpakketten vandaan lijkt te komen. Het gebied bezit daardoor een zeer bijzondere vegetatie waarin plantensoorten als zeeaster, zeekraal en zilte rus voorkomen.

Met de realisatie van dit project verwachten we een bijdrage te kunnen leveren aan de vergroting van de merkwaarde en verbetering van de belevingswaarde van de toeristische producten in de regio, de ambitie van de regio Noordoost Fryslân, zoals omschreven in het in de inleiding genoemde visieplan "een gezamenlijke visie op Toerisme en Recreatie in Noordoost Fryslân 2020-2030".

5. Beoordelingscriteria van het project

Taalgebruik

In het dorp wordt overwegend Fries gesproken. Echter, het schriftelijk taalgebruik vindt veelal plaats in de Nederlandse taal. Informatie over het project in kranten, op publicatieborden en flyers wordt daarom in beginsel in het Nederlands gesteld. Wel is het de bedoeling, gelet ook op de naamgeving van de toren, om de info over 'De Tiidtoer' in de beide talen te vermelden.

Samenwerking en dwarsverbanden

Er is een uiterst plezierige en vruchtbare samenwerking ontstaan tussen de bestuursleden van CHC van dorpsbelang Rinsumageast-Sibrandahûs en die van Stichting Musea Noardeast Fryslân. Buiten de projectvergaderingen om wordt er over en weer informatie uitgewisseld en vinden er gezamenlijk excursies plaats.

De in de afgelopen jaren georganiseerde projectvergaderingen (planfase) vonden gezamenlijk plaats middels vertegenwoordiging uit de beide organisaties. Daarbij werden geregeld de betrokken stakeholders uitgenodigd om er voor te zorgen dat het plan gedragen zou worden door alle betrokken partijen. Dit leidde eveneens tot plezierige en vruchtbare contacten met vertegenwoordigers vanuit de gemeente Dantumadiel, Staatsbosbeheer, de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en de bewoners van het gebied, waaronder verschillende agrariërs.

Het project 'Beleving klooster Claercamp' valt deels samen met een ander project: het project 'Herinrichting Alexanderkerk Rinsumageast'. Het laatstgenoemde project, een initiatief vanuit de Protestantse Gemeente Claercamp Rinsumageast-Sibrandahûs, beoogt naast restauratie van het monument ook een belangrijke aanpassing van het interieur, vanwege de gewijzigde gebruikersbehoeften. Daarbij staat versterking van de in de kerk aanwezige cultuurhistorische elementen hoog in het vaandel. De beide projecten vullen elkaar dan ook naadloos aan. Zij versterken beide de doelstelling om de rijke cultuurhistorie van het dorp op een hoger plan te krijgen, én de uitstraling daarvan op recreatie en toerisme.

a. Bijdrage aan de Mienskip

De volgende positieve effecten van het project op de omgeving mogen worden verwacht:

1. Verbetering van het welbevinden van dorpsbewoners in hun eigen leefomgeving. Het wordt aantrekkelijk om een bezoek te brengen aan de voormalige kloosterlocatie.
2. Bewoners (volwassenen én kinderen) krijgen meer kennis over de historie van hun eigen leefomgeving.
3. Het beoogde resultaat verhoogt de kansen voor sociale ontmoeting.
4. Voor regionale bestuurders kan het bijdragen aan meer inzicht in de rol en betekenis van cultuurhistorie voor de ontwikkeling in de regio (zeker in samenhang met andere projecten, zoals 'Herinrichting Alexanderkerk Rinsumageast').
5. Tenslotte verwachten we met dit project een bijdrage te kunnen leveren aan vergroting van de merkwaarde en verbetering van de belevingswaarde van de toeristische producten in de regio, de ambitie van de regio Noordoost Fryslân, zoals omschreven in het in de inleiding genoemde visieplan "een gezamenlijke visie op Toerisme en Recreatie in Noordoost Fryslân 2020-2030".

b. Draagvlak en samenwerking

In de jaarvergaderingen van dorpsbelang zijn de plannen in ontwikkeling steeds kortgesloten met de leden, tekens met positieve reacties. Thans kan worden vastgesteld dat alle betrokken partijen (zowel de leden van dorpsbelang als alle betrokken stakeholders) enthousiast zijn over het ontwerpplan dat nu ter tafel ligt.

Om dit ontwerp verder door te ontwikkelen naar een definitief ontwerp hebben we van Katalys het aanbod verkregen om met inzet van ingenieursbureau Arcadis (om niet!) de vertaling te maken van voorlopig naar definitief ontwerp, ondersteuning bij afspraken over bekostiging, eigendom en onderhoud, het regelen van een omgevingsvergunning en de voorbereiding van de bouw.

c. Toekomstbestendigheid van het project

Het beoogde bouwwerk is degelijk van opzet en behoeft geen toezicht. Verwacht mag worden dat de kans op baldadige schade klein is. Het beoogde toe te passen materiaal is onderhoudsarm, waardoor de toren een hoge mate van toekomstbestendigheid in zich heeft.

d. De Fryske taal en/of uw eigen streektaal

Ter stimulering van en kennis aangaande de Fryske taal worden de volgende punten in het project meegenomen: informatieve teksten over 'De Tiidtoer' zullen zeker ook in het Fries worden weergegeven.

6. Planning en financiering

Financiering

Zie voor de financiering van het project de hierbij gevoegde bijlage 'begrotingsformat'.

Planning

De uitvoering van de bouw van de Tiidtoer wordt voorzien in 2027.

7. Overige informatie over het project

De realisatie van de Tiidtoer zien we als startpunt van het project 'Beleving Klooster Claercamp'. Realisatie van de 'aankleding' van de omgeving van het voormalige klooster verwachten we van de gemeente Dantumadiel met het aanpassen van groenvoorzieningen, het realiseren van parkeerplekken, en uitbreiding van wandel- en/of fietspaden in de directe omgeving.

Bijlagen

Bijlage 1	Begrotingsformat
Bijlage 2	Kostenraming Bouwbedrijf Dijkstra-Draisma